

วิถีโอศอกกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ : กรณีศึกษาชุมชนราชธานีโอศอก ตำบลบุงใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

อนนงา ชุกกลิ่น¹ จิตรกร โพธิ์งาม²

¹นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาหลักการและความคิดของวิถีโอศอก พุทธปรัชญาแห่งความพอเพียงรวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนราชธานีโอศอก 2) เพื่อศึกษาวิธีการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนราชธานีโอศอก 3) เพื่อศึกษาวิธีการบริหารความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่ามกลางภาวะโลกร้อนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น ๆ ต่อไป พื้นที่กรณีศึกษาคือหมู่บ้านในชุมชนบุญนิยมราชธานีโอศอก ตำบลบุงใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี วิจัยเป็นแนววิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวการตีความเชิงวิพากษ์ เครื่องมือที่ใช้คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 16 ท่าน โดยแบ่งเป็นสมาชิกชุมชน 7 ท่าน ผู้นำชุมชน 3 ท่าน และนักวิชาการ 6 ท่าน รวมถึงการสังเกตการณ์และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนราชธานีโอศอกเป็นชุมชนที่พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ตั้งใจจะให้เป็นตัวแบบของเศรษฐกิจชุมชนแนวใหม่ที่มีพุทธธรรมเป็นตัวกำกับตั้งแต่ พ.ศ. 2539 ชุมชนนี้ได้พัฒนาอยู่บนพื้นฐานของพุทธปรัชญาแห่งความพอเพียงผสมผสานแนวคิดแบบบุญนิยมและสาธารณโภคี นั่นคือวิถีโอศอกที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
2. ในภาคปฏิบัติชุมชนนี้นับการสร้าง ความมั่นคงในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนโดยการสร้างกิจกรรมชุมชนที่หลากหลายครอบคลุมหลายมิติที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวมตั้งแต่เศรษฐกิจ การผลิตอาหารและโภชนาการ สวัสดิการสังคม สิ่งแวดล้อมพลังงาน การศึกษา สุขภาพและอนามัยไปจนถึงการสร้างเครือข่ายสังคมที่เกี่ยวข้องกันระหว่างชุมชนโอศอกด้วยกัน แนวทางของชุมชนราชธานีโอศอกได้ให้ข้อสรุปว่า ถ้าจะให้ชุมชนมีความมั่นคงจะต้องให้ความสำคัญแก่เรื่องความมั่นคงในการดำรงชีพอย่างพอเพียงและยั่งยืนในเขตชนบทโดยมีหลักปฏิบัติของการพึ่งตนเองเป็นพื้นฐาน

3. วิถีโอศกสามารถเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนได้ท่ามกลางวิกฤตการณ์ในอดีตชาวชุมชนราชธานีโอศกสามารถแก้ไขปัญหาได้ดี แต่ในอนาคตท่ามกลางภาวะโลกร้อนที่รุนแรง ชุมชนจะต้องริเริ่มสร้างระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงและความไม่แน่นอนขึ้นมา เพื่อพิทักษ์รักษาความมั่นคงของชุมชน นอกจากนั้นควรมีแนวคิดเกี่ยวกับความคงทนเข้ามาผสมผสานด้วยเครื่องมือสำคัญ คือ การสร้างระบบท้องถิ่นแบบใหม่ที่เรียกว่า “ระบบการบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อความคงทนทางนิเวศ” และชาวชุมชนราชธานีโอศกเท่านั้นที่จะต้องร่างออกแบบระบบนี้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ : วิถีโอศก, พุทธปรัชญาแห่งความพอเพียง, ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

The Asoka Life Approach and Economic Security: A Case Study of Ratchathani Asoka Community of Tambon Bungmai, Ampher Warinchamrap Ubon Ratchathani Province

Anongnat Chuklin¹ Jittrakorn Pho-Ngarm²

¹M.A. Candidate in Social Sciences for Development,
Ubon Ratchathani Rajabhat University

²Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

ABSTRACT

The research aimed to study the principles and concepts of Asoka-life approach, Buddhist philosophy of sufficiency and economic security of Ratchathani Asoka Community; to explore the way to create an economic security for the community in the study and to examine the methods to administer risks and economic uncertainties of the community amid the crises caused by global warming. The area of the case study was the village known as Booniyomratchathani Asoka of Boongmai in Warinchamrap of Ubon Ratchathani province. The research methodology was a qualitative one. The research instruments were an in-depth, observation and relevant documents.

The research findings were as follows.

1. The community known as ‘Ratchathani Asoka’ was intended to be an economic model for the modern community based on the Buddhist doctrine. The community was developed from the philosophy of sufficiency concerning self-reliance and economic stability.

2. Practically, the community depended on the stability of life by creating various activities covering several dimensions ranging from food production and nutrition, social welfare, environment, energy, education, health and sanitation to social networks. According to the guidelines of Ratchathani Asoka, for the community to be stable, it was important to emphasize the sufficiency life and stability in rural areas.

3. Asoka-life approach can be a crucial foundation to build an immunity for the communities. As the world is fast changing, more problems are likely to emerge. It is necessary to have risk-management system to ensure the social stability. Besides, the key instrument for the new local system called, ‘the system of risk management for an economic endurance’ and the community in the study is required to design the system by themselves.

Keywords : Asoka approach, Buddhist philosophy of sufficiency, Economic Security

บทนำ

เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้ยึดอำนาจรัฐเพื่อโค่นล้มระบอบศักดินา ในขณะเดียวกันได้ประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์หลัก 6 ประการที่จะดำเนินการต่อไป ในการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย หลักซึ่งเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของประเทศมีความว่า “จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎร ทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก” (หลวงประดิษฐ์มนูธรรม, 2542 : 4)

ประมาณหนึ่งปีหลังการยึดอำนาจ หลวงประดิษฐ์มนูธรรมหรือปรีดี พนมยงค์ได้นำเสนอ เอกสารที่สำคัญฉบับหนึ่งชื่อว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจ ออกเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ ว่าประเทศไทยจะเดินไปทางไหน ในหมวดที่ 2 ของเอกสาร มีการกล่าวถึงความไม่เที่ยงแท้แห่งเศรษฐกิจในยุคนั้น (ปี 2475/ 76) อาจารย์ปรีดีอธิบายความแร้นแค้นของราษฎร ไว้ดังนี้

“ผู้ที่มีจิตใจเป็นมนุษย์ประกอบด้วยเมตตากรุณาแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เมื่อเห็นสภาพ ชาวนาในชนบทก็เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็เห็นจะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้น ในทันใด ท่านคงจะเห็นว่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ อันเป็นปัจจัยแห่งการดำรง ชีวิตของบุคคลเหล่านี้แร้นแค้นปานใด แม้วันนี้มีอาหารรับประทาน แต่พรุ่งนี้และวันต่อไป จะยังคงมีหรือขาดแคลนก็ยังทราบไม่ได้ อนาคตสังคมไทยย่อมไม่แน่วแน่” (หลวงประดิษฐ์มนูธรรม, 2542 : 5)

ข้อความดังกล่าวน่าจะเป็นปฐมบทของการวิเคราะห์เรื่องความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนในสังคมไทย เป็นครั้งแรกที่มีการฉายภาพของการดำรงชีวิตที่ไม่ค่อยมีความมั่นคงจากเค้าโครงการเศรษฐกิจของอาจารย์ปรีดี (2475/76) มาถึงวันนี้ (2559) เวลาได้ล่วงเลยมา

80 ปีกว่า ถ้าอาจารย์ปรีดีได้มาเห็นสังคมไทยคงจะต้องกล่าวว่า ประชาชนเรายังคงมีความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจเหมือนเดิม ความผันแปร ความไม่เที่ยงแท้และความไม่แน่นอน ยังคงปกคลุมประเทศไทยต่อไป (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2555 : 16 - 27)

ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของไทยนอกจากจะเป็นผลผลิตของระบบทุนนิยมและกลไกการขูดรีดที่หลากหลายแล้ว ยังเป็นปรากฏการณ์ที่โยงไปถึงเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวพันกันด้วย นั่นคือ เรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาในสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ ซึ่งเดินตามแนวนโยบายมาตลอดนับตั้งแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 11 (2504 - 09 จนถึง 2555 - 2559)

การพัฒนาที่ล้มเหลวและผลกระทบเชิงลบที่ตามมาหลาย ๆ ด้านกระตุ้นให้ผู้คนหลายวงการภายในกลุ่มประชาสังคมที่หลากหลายทำการวิพากษ์วิจารณ์ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาของไทยกันอย่างต่อเนื่อง (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2555 : 151-158) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิฤตเศรษฐกิจการเงินไทยปี 2540 ได้สร้างความหายนะอย่างใหญ่หลวงให้แก่เศรษฐกิจสังคมไทยทั้งระบบ (UN/ESCAP, 2015 : 87 - 88; UNDP, 2009 : 1 - 7)

ความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตขยายตัวในวงกว้าง ปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้หลายกลุ่มเริ่มมองเห็นความไม่ยั่งยืนของระบบทุนนิยมและแสวงหาทางเลือกใหม่ซึ่งมีให้เราเห็นมาตลอดจนถึงปัจจุบัน บางกลุ่มบางขบวนการละทิ้งแนวทางการพัฒนาแบบกระแสหลักมาก่อนที่จะเกิดวิกฤตต้มยำกุ้งปี 2540 เสียอีก โดยมองว่า ทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมกับแผนพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่ 2504 กำลังทำให้สังคมไทยและจิตวิญญาณของคนไทยพังพินาศหนึ่งในตัวอย่างของขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ คือ ขบวนการสร้างชุมชนแนวใหม่ ของชาวโอศกภายใต้การนำของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ ท่านได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และได้พยายามแก้ปัญหาโดยการปรับวิถีคิดใหม่ให้กลับไปหาคุณค่าดั้งเดิม แสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตตามหลักพุทธธรรมแห่งความพอเพียง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและสามารถดำรงชีวิตที่พอใจกับความพอเพียง

ชุมชนบุญนิยมชาวโอศก 24 แห่งทั่วประเทศเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่จากการรวมกลุ่มของผู้ปฏิบัติธรรมตามแนวทางพุทธศาสนามาสร้างที่อยู่อาศัยที่ทำงานร่วมกันเป็นชุมชน โดยมีความคิดเห็นร่วมกันว่า จะพยายามพึ่งตนเองในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด ในบรรดาชุมชน 24 แห่งนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ชุมชนราชธานีโอศกเป็นชุมชนที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาในวิถีหรือแนวทางการดำเนินชีวิตของโอศกกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยในที่นี้ได้เลือกศึกษาชุมชนราชธานีโอศก ตำบลบุงไหม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เพราะชุมชน มีองค์ประกอบที่น่าสนใจ เหมาะแก่การค้นคว้าทำการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและความคิดของวิถีสก พุทธปรัชญาแห่งความพอเพียง รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนราชธานีอโศก
2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนราชธานีอโศก
3. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่ามกลางภาวะโลกร้อน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องวิถีสกกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนราชธานีอโศกนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาที่สำคัญดังนี้ ขอบเขตในแง่เวลาของการศึกษาจะกำหนดช่วงเวลาปัจจุบัน เดือนกันยายนถึงปลายเดือนธันวาคม 2558 ในแง่เนื้อหาของการศึกษา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในเนื้อหาปรัชญาของวิถีสกกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยจะเน้นการวิเคราะห์ความหลากหลายของกิจกรรมการผลิตและโครงการเศรษฐกิจสังคมต่าง ๆ ในชีวิตของชุมชนราชธานีอโศก ส่วนในแง่พื้นที่ของการศึกษา ได้กำหนดพื้นที่กรณีศึกษาไว้ที่หมู่บ้านบุญนิยมราชธานีอโศก ตำบลบุ่งใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวการตีความเชิงวิพากษ์ ใช้เครื่องมือวิจัยที่เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายคือ สมาชิกชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนราชธานีอโศก ตำบลบุ่งใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งกลุ่มผู้นำความคิดของชุมชนและกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้คือผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมีความพร้อมในการให้ความรู้และข้อมูล ได้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ใช้วิธีการสังเกตการณ์วิถีชีวิตในชุมชนอีกด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามหลักตรรกวิทยาของกระบวนการแห่งการทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์สังคมผสมผสานกับการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นของขบวนการสันติอโศกและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัย “วิถีสกและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนราชธานีอโศก” นี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาแนว Interpretive Social Science หรือ Interpretive Paradigm “พาราไดม์ของการตีความ” แนวนี้เหมาะสำหรับการวิจัยวิถีชุมชนมากกว่าแนวอื่น ๆ เพราะวิถีชุมชนเป็นเรื่องของการสร้างสังคม เราค้นหาความรู้โดยการมองเรื่องของความคิด จิตสำนึก โลกทัศน์ ค่านิยม

อุดมการณ์ของผู้คนในชุมชน (Crotty, 1998 : 101) อนึ่ง ตามแนวคิดของ Juergen Habermas การผสมผสานพาราไดม์ตีความเข้ากับพาราไดม์วิพากษ์ (Critical Parradigm) จะช่วยให้เรามองเห็นความเป็นจริงที่ซ่อนเร้นได้ดีขึ้น (Habermas อ้างใน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2557 : 17 - 30)

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ – ในการศึกษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับชุมชน และการแสวงหาแบบจำลองของชุมชนที่มีความมั่นคง มีแนวคิดทฤษฎี 4 ชุดใหญ่ ๆ ด้วยกัน ได้แก่ 1.ปรัชญาและแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยความพอเพียง 2. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในการดำรงชีพ 3. วิถีโศกและปรัชญาหลักของสันตติโศก และ 4. วิธีการสร้างเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางของสันตติโศก

สรุปแล้ว งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแนวการตีความแบบวิพากษ์ (critical interpretive paradigm) ซึ่งผลการศึกษตามวัตถุประสงค์มีดังนี้

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

การศึกษาหลักการและความคิดของวิถีโศก พุทธปรัชญาแห่งความพอเพียง รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนราชธานีโศก พบว่า

ชุมชนราชธานีโศกเป็นชุมชนที่เกิดจากญาติธรรมที่มีความศรัทธาในการปฏิบัติธรรมรวมตัวกันเพื่อก่อตั้งชุมชนขึ้นมา หลังจากนั้นแล้วพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ได้ตั้งใจที่จะใช้ชุมชนราชธานีโศกเป็นต้นแบบของระบบเศรษฐกิจชุมชนแนวใหม่ที่มีพุทธธรรมเป็นตัวกำกับซึ่งมีปรัชญาและหลักปฏิบัติในการจัดการชุมชนและการดำรงชีวิตดังต่อไปนี้

หลักปรัชญาของชุมชนบุญนิยม

สิ่งที่เด่นที่สุดในแนวคิดของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ คือการย้ำว่า ชุมชนต้องประกอบอยู่ด้วยธรรมะ เราอาจชี้ให้เห็นถึงหลักการขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ๆ ของการสร้างความเป็นแบบชุมชนบุญนิยมได้ดังนี้

1. ปรัชญาข้อหนึ่งเน้นว่า ชุมชนต้องเป็นระบบศีลธรรม เราต้องมองว่าระบบเศรษฐกิจไม่ใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับปากท้องเพียงด้านเดียว เศรษฐกิจต้องประกอบอยู่ด้วยศีลธรรมจึงจะเป็นระบบเศรษฐกิจที่ดี เรื่องการบริโภค การผลิต การลงทุน การใช้จ่าย การออมทรัพย์ เป็นเรื่องที่ต้องประกอบไปด้วยศีลธรรมโดยตรง โดยเน้นธรรมนิยมหรือบุญนิยม ไม่เน้นวัตถุนิยม (พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ วิถีพุทธ 2550 : 78-80)

2. ประชญาอีกข้อหนึ่งคือ เราจะต้องสร้างชุมชนตามหลักแห่งธรรมชาติคือ ยึดถือหลักปรัชญาแห่งความพอเพียง นั่นคือการไม่เอาส่วนเกินตามกฎของธรรมชาติ ทุกอย่างควรจะอยู่ ณ จุดที่พอเหมาะพอดี ธรรมชาติจัดให้ทุกคนได้มีทรัพยากรในสัดส่วนที่เพียงพอไม่เกินความจำเป็น ไม่มีการกอบโกย อยู่อย่างพอเพียงแบบพุทธ (พ่อครูสมณะโพธิรักษ์, 2552 : 65-70)

3. ประชญาหลักข้อสามของชุมชนบุญนิยมเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราเรียกว่า “เศรษฐกิจศาสตร์แห่งความรัก” การสร้างชุมชนต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม ความถูกต้องมีรากฐานอยู่บนความรักและ ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ

ปรัชญาแห่งการปฏิบัติ

ในระบบเศรษฐกิจชุมชนบุญนิยม พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ได้วางหลักปฏิบัติไว้ 2 ระดับ คือ หลักปฏิบัติสำหรับปัจเจกชนในด้านการงานและการดำรงชีวิต และหลักปฏิบัติสำหรับการจัดองค์กรทางเศรษฐกิจสังคม (พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ สาธารณโกศิ, 2550 : 7 - 10)

ก. หลักปฏิบัติสำหรับปัจเจกชน

ด้านการงาน: เราต้องเข้าใจความหมายของการงานให้ถูกต้อง การทำงานคือการปฏิบัติธรรม ทำงานให้สนุกให้ได้ผลดี เราควรจะพอใจในการทำงาน ข้อสำคัญที่สุดคือเราไม่ได้ทำงานเพื่อสะสม หากแต่เพื่อการดำรงชีวิตที่ถูกต้อง

การดำรงชีวิต: การดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจสำหรับตัวบุคคลจะมีลักษณะไม่ยากจน ไม่เดือดร้อน กินอยู่แต่พอดี เก็บไว้กินแต่พอดีโดยยึดหลักว่าเป็นอยู่พอดี ไม่มากไม่น้อย ไม่สูงต่ำ ไม่ผิดเคื่อง ไม่ฟุ่มเฟือย (พ่อครูสมณะโพธิรักษ์, 2552 : 71 - 75)

ข. หลักปฏิบัติสำหรับการจัดองค์กร

ต้องมีการจัดระเบียบเศรษฐกิจเสียใหม่ด้วยปรัชญาหลักที่เรียกว่า สาธารณโกศิ ซึ่งหมายความว่า ทรัพยากรสมบัติและปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ๆ จะมีลักษณะเป็นสมบัติของสังคมส่วนรวม (พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ สาธารณโกศิ, 2550 : 7 - 10) ดังจะเห็นได้จากแนวทางปฏิบัติ 4 ข้อด้วยกันดังนี้

1. ดำเนินการใช้ระบบการถือกรรมสิทธิ์ส่วนรวมในทรัพยากรสมบัติ
2. จัดสรรที่ดินและใช้ที่ดินเพื่อส่วนรวม
3. ทำตามเจตนารมณ์ของสหกรณ์ของการงานร่วมกัน
4. สร้างระบบเศรษฐกิจแบบสามัคคีธรรม

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

การศึกษาวិธีการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนราชธานีโคก พบว่า ในภาคปฏิบัติ ชุมชนนี้จะเน้นความสำคัญของการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนโดยการสร้างกิจกรรมชุมชนที่หลากหลายครอบคลุมหลายมิติตั้งแต่เศรษฐกิจสังคม อาหารและโภชนาการ สวัสดิการสังคม สิ่งแวดล้อม พลังงาน การศึกษาไปจนถึงสุขภาพและอนามัย (สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก) แนวทางของชุมชนราชธานีโคกได้เตือนให้เราต้องคิดถึงสังขรณ์ข้อหนึ่งซึ่งบ่งว่า ถ้าจะให้ชุมชนมีความมั่นคง เราจะต้องให้ความสำคัญแก่เรื่อง ความมั่นคงในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนในเขตชนบท นิยามของแนวคิดนี้ คือ 1. การดำรงชีวิต (Livelihood) หมายถึง มีอาหารพื้นบ้านเพียงพอที่จะสนองความต้องการพื้นฐานของชาวชุมชน 2. ความมั่นคง (Security) หมายถึง มีปัจจัยการผลิต ทรัพยากร และกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพียงพอที่จะจัดการกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ และ 3. ความยั่งยืน (Sustainability) หมายถึง มีแรงจูงใจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเพิ่มความคงทนทางนิเวศได้ในระยะยาว

แนวคิดนี้ต้องการย้ำว่า แนวทางชุมชนชนบทต้องมองระยะยาว เน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และต้องมีหลักประกันเพื่อให้ชาวชุมชนมีสิทธิ มีเสียง มีโอกาสเข้าถึงปัจจัยการผลิตต่าง ๆ และสามารถมีการดำรงชีพอย่างเพียงพอ แบบยั่งยืนและมั่นคง (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2555 : 108 - 112)

ความยั่งยืนทางนิเวศในชนบท

ชาวชุมชนราชธานีโคกภายใต้การนำของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์เตือนเราว่า การสร้างกิจกรรมชุมชนที่หลากหลายจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของระบบนิเวศของชุมชน อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ อยู่อย่างพอเพียงบนหนทางพุทธธรรมของวิถีโคก ดังนั้น แนวคิด “การดำรงชีพอย่างมั่นคงและยั่งยืน” นี้ จะต้องประกอบด้วยมิติที่สำคัญอีกมิติหนึ่ง นั่นคือ :

จะต้องมีการคิดกันใหม่เกี่ยวกับระบบเกษตรกรรม เราควรละทิ้งแผนใหม่ที่ใช้ทรัพยากรสมัยใหม่ ใช้พลังงานมากมาย ใช้เทคโนโลยีทางอุตสาหกรรมโดยหันกลับคืนสู่ “วิถีธรรมชาติแห่งเกษตรกรรม” หลายคนพูดถึง “เกษตรกรรมทางเลือก” ชาวชุมชนราชธานีโคกมองว่า ปัญหาสำคัญของเกษตรกรรมธรรมชาติไม่ใช่เป็นเรื่องเทคนิคแต่เป็นปัญหาจิตสำนึกและโลกทัศน์มากกว่า เกษตรกรรมไร้สารพิษจะทำให้ธรรมชาติ ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย ขณะเดียวกันชาวชุมชนจะต้องปลอดจากวัตถุนิยมด้วย เน้นการดำรงชีวิตเรียบง่าย ไม่แสวงหาวัตถุนิยม อยู่อย่างพอเพียงไม่ครอบครองส่วนเกิน มีแต่แบ่งปันและทำงานร่วมกัน

เพื่อสร้างเกษตรกรรมธรรมชาติบนพื้นฐานของภูมินิเวศพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่น (สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก)

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

การศึกษาวิธีการบริหารความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น ๆ ต่อไปซึ่งจะเป็นปัญหาใหญ่ท่ามกลางวิกฤตโลกร้อนที่กำลังจะมาถึงพบว่า พุทธปรัชญาแห่งความพอเพียงเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนราชธานีโอศกในยามวิกฤตน้ำท่วมใหญ่ 2 ครั้ง แต่ในขณะเดียวกัน ชุมชนต้องริเริ่มสร้างระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงและความไม่แน่นอนขึ้นมาท่ามกลางภาวะโลกร้อนข้อสรุปที่สำคัญ 2 ข้อมีดังต่อไปนี้

1. บทเรียนสำหรับชุมชนโอศกแห่งอื่น ๆ

หลักการแห่งความพอเพียงและการสร้างควมยั่งยืนให้แก่ชุมชนอย่างเดียวยังจะไม่พอชุมชนโอศกจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคิดเชิงนวัตกรรมด้วย นั่นคือต้องสร้างระบบการบริหารความเสี่ยงและความไม่แน่นอน โดยมีแนวทางดังต่อไปนี้

- เน้นเรื่องการสร้างความคงทนทางสังคมให้แก่ชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความสามารถของกลุ่มชนหรือชุมชนในการรับมือกับผลกระทบ(ความเสียหาย) อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม (โลกร้อน)

- คิดเตรียมการล่วงหน้าว่าจะมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อรับมือกับผลกระทบที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตผสมผสานกับการใช้หลักการ “ความคงทนของชุมชน” (Community Resilience) ที่เน้นมิติทางสังคมของ กระบวนการปรับตัวของกลุ่มคน/ กลุ่มชน สถาบันสังคมและเครือข่ายของชุมชน ปัจจัยที่สำคัญ ๆ มีหลายประการ คือ มีการวางแผนที่ยาวไกล มีการคิดเชิงยุทธศาสตร์ในการเลือกแนวทางการปรับตัวที่เหมาะสมที่สุดสำหรับชุมชน มีการคิดถึง ความหลากหลายของวิธีการแก้ปัญหาในระดับรากหญ้า

- มีการเรียนรู้ที่จะอยู่กับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยง (โดยการสร้างระบบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ)

- มีการนำความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ 2559 : 110 -17)

นอกจากนี้ชุมชนโอศกควรศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ของชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลกที่มีการริเริ่มนวัตกรรมและการปรับตัวเพื่อสู้กับสถานการณ์กาเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

เช่น การสร้างระบบเศรษฐกิจเพื่อสังคมและเศรษฐกิจสามัคคีธรรม (Social and Solidarity Economy)

สำหรับเครื่องมือสำคัญที่จะใช้เพื่อสร้างความคงทนต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศนั้นก็คือการสร้างระบบท้องถิ่นแบบใหม่ที่เรียกว่า “ระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงเพื่อความคงทนทางนิเวศ” เราไม่อาจบอกได้ว่า เนื้อหารายละเอียดของระบบเช่นว่านี้จะเป็นอย่างไรมาก่อน ชุมชนราชธานีโสภเท่านั้นจะต้องร่างออกแบบระบบนี้ด้วยตนเอง

2. บทเรียนจากชุมชนราชธานีโสภสำหรับชุมชนอื่น ๆ ของไทย

งานวิจัยนี้ยังได้นำเสนอการถอดบทเรียนสำหรับชุมชนทั่วไปที่ไม่ใช่ชุมชนชาวโสภในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ชุมชนที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องดำเนินการภายใต้แนวทางที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชาวชุมชน

การเปลี่ยนผ่านของชุมชนสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ท่ามกลางสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในสังคมที่ไม่มีความยั่งยืนและยุติธรรม ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และจิตสำนึกของผู้คนในสังคมและชุมชน จุดเริ่มต้นในการถอดบทเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยมีมุมมองไปที่โลกทัศน์ (วิถีการมองโลกมองธรรมชาติ) สีเขียวในจินตนาการของชาวชุมชนท้องถิ่น รวมถึงความใฝ่ฝัน ความปรารถนาที่จะดำรงชีวิตอยู่ของผู้คนในชุมชน โดยการให้คุณค่าแก่วางสิ่งที่สำคัญบางอย่าง เช่น ความพอเพียง ความยั่งยืนของชีวิต เสรีภาพ ความยุติธรรม สามัคคีธรรม ประชาธิปไตยของชุมชนรากหญ้า เป็นต้น

จากการศึกษาโลกทัศน์ของชาวชุมชนราชธานีโสภผู้วิจัยเห็นว่าชาวชุมชนที่มีค่านิยมในเรื่องของธรรมชาติที่ครอบคลุม 3 มิติ คือ

- ปรัชญาสีเขียวของชุมชนคือการมองว่ามนุษย์และชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของโลกธรรมชาติ
- ความเป็นสีเขียวคือ การอยู่ในชุมชนอย่างสอดคล้องผสมกลมกลืนกับธรรมชาติ
- เศรษฐกิจสีเขียวคือระบบเศรษฐกิจแบบธรรมชาติบนพื้นฐานของธรรมชาติและระบบนิเวศท้องถิ่น (สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก)

การปรับเปลี่ยนให้ชุมชนเกิดความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อมและความคงทนต่อความผันแปรของภูมิอากาศ กล่าวคือ ชุมชนท้องถิ่นจะต้องก้าวข้ามพ้นความคิดแบบเทคโนโลยีนิยมและละทิ้งแนวทางที่เน้นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจแบบวัตถุนิยมที่เคยทำกันมา โดยการเปลี่ยนผ่านจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้านและนำไปสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางนิเวศน์ ทางสังคมและวัฒนธรรม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง

อย่างไร้ก็แล้วแต่ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและระบบเศรษฐกิจที่มีวิกฤติการณ์อยู่ตลอดเวลา การสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนให้แก่ชุมชนเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอ ชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำแนวคิด “ความคงทน” มาบรรจุไว้ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านด้วยเพื่อแสวงหาแนวทางในการทำให้สังคมชุมชนมีความคงทนต่อผลกระทบที่เลวร้ายจากวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต ความคงทนในที่นี้ผู้วิจัยหมายถึงความคงทนทางสังคมของชุมชนซึ่งเป็นเสมือนความสามารถของกลุ่มชนหรือชุมชนในการรับมือกับผลกระทบ (ความเสียหาย) อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม (โลกร้อน) หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ)

ตามนิยามดังกล่าวนี้ความคงทนทางสังคมของชุมชนจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคงทนทางนิเวศด้วย (Ecological Resilience) กล่าวได้ว่าความคงทนทางนิเวศก็คือความสามารถของระบบนิเวศที่ดำรงอยู่ได้ท่ามกลางผลกระทบรุนแรงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ดังนั้นถ้าระบบนิเวศมีความแข็งแกร่งคงทน ชุมชนก็ย่อมที่จะสามารถดำรงชีพได้ กล่าวโดยสรุปแล้ว ในการสร้าง “ความคงทนของชุมชน” (Community Resilience) เราจะเน้นการผสมผสานมิติทางสังคมและทางนิเวศด้วย (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2559 : 99)

การอภิปรายผลการวิจัย

บทวิพากษ์เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่: ชุมชนบุญนิยมราชธานีโอศอกกับเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่มองว่า การบริโภคคือจุดมุ่งหมายสุดท้ายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งปวง โดยมีปัจจัยการผลิต ที่ดิน แรงงานและทุนเป็นเครื่องมือไปสู่จุดหมาย ในเศรษฐศาสตร์แนวนั้น เทคโนโลยีและธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไร้ขีดจำกัด ปัญหาของเศรษฐศาสตร์ตะวันตก คือ มองว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ดี และสามารถดำเนินได้อย่างไร้ขอบเขต

ท่ามกลางวิกฤตที่หลากหลายนี้ มนุษย์ต้องพบกับความสับสนทางความคิด ไร้แผนที่ชีวิต ไร้แผนที่เดินทางไม่รู้ว่าจะมีชีวิตอยู่แบบไหนและอยู่ได้อย่างไร เศรษฐศาสตร์ทางเลือกของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ คานธีและซูมาเคอร์ เสนอว่า การทำงานที่สร้างสรรค์สำคัญกว่าการบริโภค การปลดปล่อยชีวิตจิตวิญญาณสำคัญกว่าการแสวงหาความพอใจสูงสุดจากความมั่งคั่งและวัตถุนิยม

“ทางสายกลาง” แห่งภูมิปัญญา

ในปรัชญาและความคิดหลักของซูมาเคอร์ (Schumacher 1973) เศรษฐศาสตร์พุทธศาสตร์ของ ท่านพุทธทาสภิกขุ (2549) พุทธปรัชญาแห่งความพอเพียงของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ (2552) และความคิดของคานธี นาราย เดชาย (2552) พื้นฐานสำคัญสำหรับโลกทัศน์จะเน้น “ทางสายกลาง” และ“อหิงสธรรม” หลักการที่สำคัญที่สุดในเศรษฐศาสตร์สีเขียวคือความพอดี (Sufficiency) และความยั่งยืน (Permanence) เศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน Growth Paradigm และการสะสมความมั่งคั่งเป็นเศรษฐกิจที่ไม่ยั่งยืน การใช้ตัวเลขเศรษฐกิจอย่างเดียวเพื่อเป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จย่อมก่อให้เกิดความหายนะและการล่มสลายทางสังคม ความใหญ่โต (ขนาดของการผลิต) ไม่จำเป็นต้องแปลว่า ดี หรือ ดีกว่า การผลิตขนาดเล็กระดับท้องถิ่นมีแนวโน้มว่าสามารถสร้างผลงานทางสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดีที่สุด คุณค่าของแรงงานอยู่ที่การสร้างสรรค์ชีวิตของมนุษย์และสนองความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับคุณค่าของความเป็นคนและสนองความต้องการของคนมีความสำคัญกว่าเทคโนโลยีขนาดใหญ่ที่มุ่งแค่สนองการขยายตัวทางเศรษฐกิจของทุนนิยม (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์ 2555 : 47 - 53)

ชุมชนบุญนิยมของชาวอโศก – ชุมชนยูโรเปียหรือชุมชนจินตกรรม ?

ในช่วงสุดท้ายของการอภิปรายผล มีคำถามที่สำคัญคือ “ชุมชนบุญนิยม” อย่างเช่น ชุมชนราชธานีอโศกเป็นชุมชนจินตกรรม (imagined community)หรือไม่ ? ในที่นี้ชุมชนจินตกรรม หมายถึง ชุมชนที่สร้างด้วยเจตนาของชาวชุมชนที่มีจินตนาการของตนเอง โดยชาวชุมชนพยายามออกแบบให้เป็นสังคมตามภาพลักษณ์ที่พวกเขาใฝ่ฝัน ปรัชญาอุดมการณ์ แนวทางทั้งรูปแบบวิถีการมีลักษณะแตกต่างจากสังคมโดยทั่วไป ชุมชนจินตกรรมเป็นสังคมที่ต่อต้านสังคมกระแสหลักเช่นทุนนิยมและบริโภคนิยม มีการปฏิบัติการรวมหมู่เคลื่อนไหวสังคม มีการกำหนดเป้าหมายและวิธีการที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายของตนเองได้

ขบวนการของชาวอโศกเกิดขึ้นมาบนพื้นฐานของผู้นำที่ต้องการแก้ปัญหาการปฏิบัติอย่างผิด ๆ ของชาวพุทธรวมทั้งกลุ่มพระที่มีความหลงใหลในวัตถุนิยม กลุ่มชาวอโศกทั่ว ๆ ไป รวมทั้งสมาชิกของชุมชนราชธานีอโศกปฏิบัติแตกต่างไปจากชาวพุทธสายหลัก คือ ชาวอโศกไม่บูชารูป แต่รักษาศีลที่พระพุทธเจ้าบัญญัติอย่างเคร่งครัด (รวมทั้ง กินอาหารมังสวรีติ เพื่อให้สอดคล้องกับศีลข้อแรกที่ยุติห้ามการฆ่าสัตว์) เน้นการทำงานเพื่อชุมชนและสังคมว่าเป็นการทำบุญ ยิ่งกว่านั้นพ่อครูสมณะโพธิรักษ์และปัญญาชนชาวอโศกยังโจมตีระบบทุนนิยมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันและการเอารัดเอาเปรียบว่าเป็นรากเหง้าของปัญหาในสังคมไทย

ชุมชนราชธานีโอศกเป็นชุมชนสังคมการเกษตรสีเขียวที่มีการทำกิจกรรมไร้สารพิษ และเน้นการปกป้องพิทักษ์รักษาระบบนิเวศของชุมชนและท้องถิ่น ชาวชุมชนมีความพยายามที่จะสร้างชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ในเรื่องของการศึกษาส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีความรู้และการศึกษาเพื่อชีวิตและธรรมชาติ โดยมีการจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเองในชุมชนทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้วิถีโอศกเพื่อขยายฐานชุมชนบุญนิยมต่อไปในอนาคต

จึงกล่าวได้ว่า อุดมการณ์ของชุมชนบุญนิยมราชธานีโอศกเป็นไปตามอุดมคติของสังคมพอเพียงที่เป็นสังคมเกษตร ทุกคนช่วยเหลือกันทำงานบนหลักการของบุญนิยมและสาธารณโภคี และคนในชุมชนเป็นผู้มีความรู้และมีศีลธรรม มีวิถีชีวิตบนหนทางพุทธธรรมแห่งความพอเพียง ทั้งหมดที่กล่าวมานี้คือวิถีโอศกนั่นเอง

ข้อเสนอแนะทางนโยบายเพื่อการปฏิบัติการ

จากการวิเคราะห์ชุมชนราชธานีโอศก ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนราชธานีโอศก (อุบลราชธานี) ได้ให้บทเรียนที่สำคัญเกี่ยวกับแนวทางการสร้างชุมชนและการบริหารจัดการชุมชนภายใต้ทางเลือกใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายเพื่อปฏิบัติการ ตั้งแต่ Small is Beautiful (Schumacher, 1973 : 56 - 66) มาจนถึงปัจจุบันเศรษฐศาสตร์บุญนิยมของพ่อครูสมณะโพธิรักษ์ มีหลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนไป แต่สังัจธรรมที่นำเสนอให้เรารับรู้ยังคงมีความสำคัญอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำเตือนที่บอกว่า ถ้าเรายังคงเดินหนทางของความทันสมัยทุนนิยมอุตสาหกรรมนิยมและลัทธิบริโภคนิยมต่อไป เราจะต้องพบจุดจบที่เต็มไปด้วยความหายนะและการล่มสลายของระบบนิเวศและสังคมภายในหนึ่งร้อยปีนี้ ถ้าเราต้องการหลีกเลี่ยงจุดจบที่น่าวิตกแบบนี้ เราจะต้องทำอะไรบางอย่าง

จากการวิเคราะห์มาทั้งหมดนี้ เรามาสู่ข้อสรุปทางนโยบายได้อย่างชัดเจน นั่นคือต้องก้าวข้ามพ้นความทันสมัยนิยมไปสู่ความพอเพียงและความยั่งยืนอย่างเต็มรูปแบบ โดยมีการปฏิบัติการดังต่อไปนี้ 1. สร้างแบบจำลองที่แสดงความสัมพันธ์อย่างละเอียดระหว่างระบบเศรษฐกิจสังคมกับระบบนิเวศโดยชี้ให้เห็นถึงขีดจำกัดของธรรมชาติและ ทางเลือกที่หลากหลาย ระหว่างการล่มสลายและความยั่งยืน 2. สร้างแบบจำลองของการบริหารจัดการสีเขียว Green Governance ที่มุ่งไปยังการแก้ไขวิกฤตการณ์ของระบบเศรษฐกิจสังคมและระบบนิเวศพร้อมทั้งเสนอแนะให้มีธรรมาภิบาลทางสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้านและหลายระดับ ตั้งแต่ระดับชาติไปถึงระดับชุมชนรากหญ้า 3. สร้างระบบการศึกษาแนวนิเวศเพื่อให้คนรุ่นใหม่มีความรู้มีข้อมูลข่าวสารมีแนวคิดทฤษฎีปรัชญาและจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม อันเป็นการยกระดับจิตสำนึกให้กว้างขวาง จะได้รับรู้ว่า เรายืนอยู่ตรงไหนของพื้นที่พิภพนี้และจะต้องทำอย่างไร

บ้างเพื่อมีชีวิตอยู่รอด ในร้อยปีข้างหน้า ชุมชนราชธานีโอศกภายใต้การนำทางจิตวิญญาณของพ่อครูสมณะ โพธิ์รักษ์น่าจะเป็น green model ที่ทรงพลังสำหรับการศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการสร้างชุมชนรากหญ้าที่มีความพอเพียงอย่างยั่งยืน (sustainable sufficiency) และ 4. นิเวศวิทยาการเมืองบอกเราว่าเป็นการง่ายมากที่เราจะนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ด้วยวิธีการหลายอย่างที่ยาวเหยียด แต่กระนั้นปัญหาก็ยังไม่หายไปไหน สิ่งที่สำคัญคือเราต้องก้าวข้ามพ้นวิธีการคิดแบบกระแสหลักที่เน้นการแก้ไขปัญหาโดยการอาศัยวิชาการแบบธรรมดา (normal science)

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้บ่งชี้ถึงการปฏิบัติการทั้งหลายเพื่อยกระดับความตื่นตัวทางจิตวิญญาณของเรา ถ้าเราจะพูดให้นักเศรษฐศาสตร์ฟังก็ต้องบอกว่า สิ่งที่เราต้องการคือ นอกจากความรู้ทางเศรษฐศาสตร์แล้ว เรายังจะต้องมีภูมิปัญญาที่เรียกว่า “Meta – Economics” (อภีเศรษฐศาสตร์) ด้วย ดังที่ชูมาเคอร์ ได้เคยว่าไว้ (Schumacher 1973 : 46) ในความหมายเดียวกัน พ่อครูย้ำว่าเศรษฐศาสตร์ต้องมีมิติของจริยศาสตร์แห่งความพอเพียงและความยุติธรรม คนจนรู้จักพอเพียง แต่คนรวยไม่เคยพอเพียง เราต้องถามว่า เทาไรถึงจะพอ? (พ่อครูสมณะโพธิ์รักษ์, 2552 : 73 - 75)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องวิถีโอศกกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ กรณีศึกษาชุมชนราชธานีโอศก ตำบลบุงไหม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีตามคำแนะนำจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.จิตกรกร โพธิ์งาม และ ดร.เรืองเดช เขจรศาสตร์ ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และท่านประธานการสอบ รศ.นพดล จันทรเพ็ญ สำหรับคำแนะนำในการปรับปรุงงานวิจัย ขอขอบพระคุณชาวชุมชนโอศกทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลอันล้ำค่าสำหรับการสังเคราะห์เพื่อค้นหาข้อสรุปในการสร้างชุมชนรากหญ้าแนวใหม่

References

- Bhodhiraksa, Ven. Bhikkhu. (2007). *Buddhist Way in the age of Sufficiency Economy*. Bangkok: n.p.
- _____. (2007). *Publicity*. Bangkok: n.p.
- _____. (2009). *Sufficiency in Buddhism*. Bangkok: n.p.

- Buddhadhasa Bhikku. (2006). *Buddhist Economy*. Bangkok: n.p.
- Luang Pradit Manutham (Pridi Banomyong). (1999). *Project of economic development*, Bangkok: n.p.,
- Naydezai (2009). *Self-reliance concept of Mahatma Gandhi*. Nakhon Pathom: Institute of ASIA Language and Culture Studies, Mahidol University.
- Piamongsarn, P. and others. (2016). *Green Economy Community Research Report on Climate Change: A case study of community in Eastern region*. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Piemongsarn, P. (2012). *Demolition of Development*. Bangkok: Political Economy Group, Bureau of East Asia: n.p.
- Piemongsarn, P. (2014). *Political economics and critical social theory*. Department of Public Administration, Khon Kaen University.
- Schumacher E.F” (1973). *Small Is Beautiful : A Study of Economics As If People Mattered*. New York: Harper.
- UNDP. (2009). *Thailand Human Development Report 2009*, Human Security- Today and Tomorrow. Bangkok: UNDP.